

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

1. 25_0039. Egyptens president Gamal Nasser, med FN: s generalsekreterare Dag Hammarskjöld.
2. 2310-5. Frankrikes president Charles de Gaulle, 1944.
3. 181785g. Två ledare som båda undkom flera mordförsök: Italiens Benito Mussolini och Tysklands Adolf Hitler.
4. 711852_35. Tumult och förvirring efter mordförsöket på USA: s president Ronald Reagan 1981.
5. 2039440. Tysklands kejsare Wilhelm II.
6. 10056266. Vladimir Iljijtj Lenin läser Pravda på sitt kontor, 1918.
7. HISL005_EC285_H. Idealiserad målning av Abraham Lincoln på sin dödsbädd 1865. Året innan undkom han ett mordförsök med snäv marginal.

Misslyckade mordförsök

Historiska vändpunkter som uteblev

TEXT: MARTIN BORG

BILD: IBL

För en betydande ledare eller politiker har risken för attentat och mordförsök alltid varit en realitet. För många förvandlades risken till isande verklighet, i modern tid bland annat John F Kennedy, Martin Luther King, Olof Palme och Indira Gandhi. Längre bak i historien trängs exemplen. Många mordförsök misslyckas dock. Vad hade hänt om de lyckats? Vad hade aldrig inträffat och vad i utvecklingen hade gått förlorat? Det enda som är säkert är att det blivit annorlunda.

Abraham Lincoln 1864

Under det uppslitande amerikanska inbördeskriget balanserade president Abraham Lincoln oavbrutet på slak lina: motsättningarna mellan nord och syd var avgrundsdjupa och landet delat mitt itu. När Lincoln till slut blev mördad av sydstatsanhängaren John Wilkes Booth ett par veckor efter krigsslutet 1865 hade nordstatarna redan vunnit och stakat ut Amerikas framtid. Mindre känt är att Lincoln redan sommaren 1864 var ytterst nära att mördas. Någon sköt mot hans drocka i Washington och missade målet med ett par centimeter – hans hatt genomborrades av en kula. Om siktet varit bättre inställt hade Lincoln ersatts av vicepresidenten Hannibal Hamlin som på hösten fått möta demokraten George McClellan i presidentvalet. McClellan var inriktad på en förhandlingslösning av kriget. Om Lincoln mördats 1864 hade sydstatarnas läge förändrats betydligt. Kanske hade de hållit ut längre och fått till stånd en vapenvila istället för kapitulation, något som sannolikt förändrat landets historia högst betydligt.

Charles De Gaulle, 1962

Den kontroversielle Charles de Gaulle, Frankrikes president mellan 1959 och 1969, var utsatt för flera attentat. Inte minst i samband med Algerietkrisen, där de Gaulle spelade ett känsligt dubbelspel i Algeriets strävan mot självständighet från Frankrike, härjade starka intressen och krafter riktade mot de Gaulle personligen. I augusti 1962 var det som närmast. De Gaulles bil träffades av intensiv kulspruteeld inne i Paris men lyckades i hög fart undkomma. Två polismän dödades och trots att alla fyra däcken punkterades och vindrutan totalförstördes klarade sig de Gaulle och hans fru fysiskt oskadda. Attentatsmannen visade sig vara en fransk flygvapenofficer med starka antipatier för Algeriets självständighet. Hade de Gaulle mördats 1962 skulle Frankrikes många viktiga vägval under resten av 1960-talet kanske blivit helt annorlunda.

Gamal Nasser, 1954

I ett par decennier efter andra världskriget var de diplomatiska förbindelserna mellan Israel och Egypten minst sagt frostiga. Egyptens president, Gamal Nasser, drev på hårt för en arabisk nationalism som förde landet i upprepade krig, inte minst med Israel: 1956, 1967 och särskilt den så kallade Jom Kippur-konflikten i oktober 1973 som ledde till en nära konfrontation av de båda kärvapenbestyckade supermakterna USA och Sovjetunionen. Kanske hade alla dessa krig och upprepade provokationer förhindrats med en mindre konfrontativ Egyptisk president vid makten. Redan 1954 blev Gamal Nasser beskjuten med åtta kulor när han höll ett direktsänt radiotal. Ingen träffade dock. Kanske hade någon av hans generaler trätt in i hans roll och fullföljt politiken men det är också möjligt att en mer förhandlingsinriktad linje hade valts.

Ronald Reagan, 1981

Den 30 mars 1981 riktade John Hinckley sin pistol mot USA:s president Ronald Reagan och avfyrade flera skott på öppen gata. Reagan och tre i hans följe träffades, ingen dock livshotande. Det visade sig senare att Hinckley var psykiskt sjuk och begick attentatet för att imponera på sin olyckliga kärlek, skådespelaren Jodie Foster. Hade Reagan mördats skulle vicepresidenten George W. Bush trätt in i hans roll, åtta år innan han verkligen gjorde det. Hade det inneburit någon avgörande förändring? Hade den lite mer försiktige Bush kunnat sätta samma press på Gorbatsjov om rivandet av Berlinmuren som Reagan senare gjorde? Hade han kunnat bromsa den skenande kapprustningen och vänt den amerikanska ekonomin tidigare? Reagan klarade sig och satt vid USA:s roder i två mandatperioder.

Benito Mussolini, 1926

När de italienska fascisterna mobiliserade under 1920-talet blev snart den stenhårde och karismatische Benito Mussolini ledaren. I mer än 20 år var han landets premiärminister med ett populistiskt program som förespråkade enkla och hårda lösningar. 1926 var emellertid inget bra år för *Il Duce*: han utsattes för inte mindre än fyra mordförsök. En irländsk kvinna var nära att skjuta av honom näsan och tre män greps under planerandet av sina dåd eller missade målet. Hade någon av dem lyckats mörda Mussolini hade fascisterna blivit betydligt försvagade. Vem skulle trätt in i Mussolinis roll? Både personfrågan och överhuvudtaget vilket statskick som kommit istället förblir en obesvarad fråga.

Vladimir Lenin, 1918

En av 1900-talets mest betydande ledare – Vladimir Lenin – var en hårsman från att stryka med i ett attentat strax innan han skulle tillträda som Sovjetunionens ledare. Hans kvinnliga partikamrat Fanya Kaplin avlossade 1918 tre skott när Lenin steg in i en bil som träffade honom i armen och käken. Han överlevde och använde sedan attentatet för att stärka sin

person och som en legitim orsak att terrorisera och trakassera sina motståndare. Om Lenin mördats hade framtiden för Sovjetunionen och dess styrande kommunister varit betydligt mer oviss. En sak kan man i alla fall säga ganska säkert: det hade inte gärna kunnat bli värre för det sovjetiska folket. Och Lenins efterträdare, den behårde Josef Stalin, hade knappast nått fram till ledarposten för att genomföra sin ödesdiga politik. På så vis var Fanya Kaplins tre skott verkligen nära att dramatiskt förändra historiens gång. Till det bättre eller sämre är som alltid svårt att säga.

Wilhelm II, 1901

Kanske hade det förödande första världskriget aldrig inträffat om det skott som sårade Tysklands Kejsare Wilhelm II 1901 istället hade dödat honom. Då hade Europas 1900-talshistoria sannolikt sett helt annorlunda ut. Wilhelm II: s krigslystna och oansvariga ledarskap var en starkt bidragande orsak till andra världskrigets utbrott 1914 och med en mer försiktig och tänkande ledare vid makten hade motsättningarna kanske kunnat lösas utan krig. Den trolige efterträdaren i sådana fall, kejsarens son Wilhelm III, hade bara varit 19 år gammal 1901 och om han hade kunnat ändra händelserna 13 år senare får vi aldrig veta.

Adolf Hitler, 1944

Claus von Stauffenberg är mannen som var närmast att mörda Adolf Hitler. I juli 1944 ledde han en grupp militärer som bestämt sig för att störta Führern och med hjälp av personer på nyckelpositioner inom den nazistiska partiorganisationen och militären förhandla fram en snabb kapitulation med de allierade. Sommaren 1944 fanns en utbredd misströstan bland ledande tyska militärer som såg kriget som förlorat. Stauffenberg deltog den 20 juli i en konferens med bland annat Hitler och lämnade kvar en väska fylld med sprängmedel i rummet innan han skyndsamt for tillbaka till Berlin. Väskan flyttades emellertid innan den hann detonera och Hitler överlevde. Hade Stauffenberg och hans medhjälpare lyckats skulle kriget förkortats med tio månader och miljoner liv sparats. Helt säkert hade fredsprocessen blivit mindre komplicerad och Kalla kriget hade knappast fått samma djup och betydelse. Och, inte minst: atombombarna över Japan mer än ett år senare hade aldrig blivit släppta. Stauffenberg blev tillsammans med tre av sina närmaste medkonspiratörer arkebuserade samma natt.